

módszertani elveit is érintenünk, de az itteni szempontok felsorolása ismertetésünk anyagát túlságosan megduzzasztaná.

A mondottakat áttekintve megállapíthatjuk, hogy Nagy László jeles művét a gyermekfejlődéstan elvnek számbavétele s annak tudatos alkalmazása jellemzi. Műve egyebekben is a gyermektanulmányozás konkrét talajából fakad. Utat mutat arra, hogy miként vihethők be az iskola munkájába az élet való értékei és szépségei s mit tegyen az iskola akkor, ha a gondjaira bízott ifjúságot önálló, alkotóképes, kötelességtudó egyénekké akarja nevelni, egyénekké, kik az élet kötelességeit ismerik, kik nemzetünk küzdelmeiben és továbbfejlődésében tudatosan részt tudnak és akarnak venni, kik szeretnek dolgozni és lelki felépítésükben szépen is tudnak élni. Nagy László művét az eredetiség, a problémák tisztánlátása, a gyermeki lélek ismerete és páratlan gyermekszeretete jellemzi. Művében két nagy gondolat figyelembevételre érvényesül: a) hogy a tanítást az egyes fejlődési ciklusoknak megfelelően a fejlődési korokban domináló lelki funkciók szerint kell berendezni s a foglalkoztatás tárgyait és anyagát, valamint a tanítás módszerét is a fejlődés követelményeihez kell alkalmazni; b) annak hangsúlyozása, hogy az iskolának és nevelőnek mindent el kell követnie arra nézve, hogy a gyermeki lélek szunnyadó értékei és szépségei belső ösztönös erejüknek megfelelőleg zavartalanul kibontakozhassanak.

A tanítás és neveléssel foglalkozók kis enciklopédiája e könyv, melyben összefogó eredetiségben az új modern iskolák célkitűzéseit is realizálva láthatjuk. A könyv elolvasása meggyőz bennünket arról is, hogy az új iskolák módszertani elveiért nem kell külföldre mennünk, mert Nagy László e művéből nevelési ténykedéseinkhez mindig világos útmutatásokat nyerhetünk.

(Kratofil Dezső.)

Kurt Riedel : Eigengesetzliche Bildungslehre. Grundlegung der allgemeinen Jugendbildung. A. W. Zickfeldt, Osterwieck—Harz 1931. 251 l. Ára füzve 6.50 M, kötve 8.50 M.

Az előttünk fekvő mű abból a pedagógiai irányból nőtt ki, mely a neveléstudományt specifikus fogalmakkal és törvényekkel bíró autonóm tudománynak tekinti, a pedagógia önállóságát és *öntörvényszerűségét* követeli. Ennek az A. Fischer által kezdeményezett *leiró* vagy *descriptív* pedagógiai iránynak főképviselője R. Lochner (Descriptive Pädagogik, Reichenberg 1927.), művelődésismereti—didaktikai alapvetője K. Riedel.

A szerző a *nevelés* és *művelődés* összefüggő fogalmait szigorúan meghatározza. A nevelés a fiatal nemzedéknek a társadalmi életformákhoz való tervszerű alkalmazása, a művelődés pedig az egyén formális gazdagítása. A tanítás állhat a nevelés vagy a művelődés szolgálatában. A nevelés folyamata csak történelmi—társadalomtudományi alapon tárgyalható, a művelődési folyamatot pedig az egyén elmebeli tulajdonságaiból kell vizsgálni. Szerzőnk az utóbbival foglalkozik.

A könyv gazdag tartalmából csak a gyakorlati pedagógust közelebb-ről érdeklő problémákra mutatunk rá.

Az I. fejezet mélyen járó *pedagógiai ifjúságismeretet* nyújt. Megkü-

lőnböztet *biológiai* (a testi élet, a testnevelés és egészséges életre nevelés problémái), *szociológiai* (a társadalmi képződményeknek a gyermekre gyakorolt hatásának megértése) és *pszichológiai* (a lelki élet megnyilvánulásainak ismerete), ifjúságismeretet. A növendéket testi—társadalmi—lelki egységében csak e három terület ismeretével lehet megérteni. A helyes gyermekpszichológiai felfogás nem a felnőtt szemszögéből nézi a növendéket, hanem olyanak tekintti, amilyen az természeténél fogva: meghatározott és individuális struktúrájú, sajátos, önértékű és öntörvényszerűségű lény. A pedagógus a gyermeki lélek művelődhetőségét két módszerrel ismerheti meg: a gyermek élményeiből (az élmények megnyilvánulásából), és saját emlékezeti élményeiből (kinek köszönhet művelődésében legtöbbet? hogyan nyilvánul az meg? mit tanult legszívesebben, szívesen, közömbösen, kényszerűségből és mi volt számára kellemetlen? hogyan tanult?). Ezután a művelődés nézőpontjából szemléletes rajzot kapunk az első gyermekkor (7 éves korig), a második gyermekkor (7—14 év), az ifjúkor és a felnőttek lélektanáról. *A művelődés lehetősége azon fordul meg, hogy mi kelt érdeklődést és örömet és mi untat.*

A II. fejezet a legeredetibb: *a művelődési folyamat tartalmi alapelemeivel* foglalkozik. Ezek: 1. a környezet mint szülőföld, tekintve (a honismeret művelő jelentősége); 2. mozgások alakítása (a testgyakorlás, ének—zene, rajz, kézimunka, művelődési értéke); 3. mértékviszonyok felismerése és alakítása (a mennyiség-tani oktatás jelentősége); 4. a természetnek mozgásként való felfogása (a természettudományi oktatás művelődési elveinek megállapítása); 5. nyelvek birása (az írás és olvasás, anyanyelv és idegen nyelv, nyelvtan és irodalom problémái); 6. a társadalmi élet rendezése (az erkölcsi nevelés kérdése); 7. a történelem magyarázása (a történelem művelődési értéke); 8. az élet lényegének keresése (a világnézet problémái).

A III. fejezet a leghasznosabb: *a művelődési folyamat alaki alapelemeit* tárgyalja. A pedagógiai eljárásnak két általános és négy különös alakja van. Minden eljárás visszavezethető az általános ösformákra, ezek: 1. *a nyelv*, 2. *a szemléltetés*. A különös eljárások: 1. *a tanítás*, 2. *a munka*, 3. *a játék*, 4. *az ünnepély*. Ezek jelentőségre nézve egyenlőrangúak. Itt a módszertani törekvések ügyes összefoglalását kapjuk Platontól Scheibnerig. A szerző szerint a »munkaiskola« holt fogalom, mert a mai didaktika ezzel a névvel jelöli a fogalomalkotás és ismeretszerzés összes útjait. »A munkaiskola és a tanulóiskola szembeállítására már nem időszerű; nekünk *ifjúságiskolára* van szükségünk (vagyis gyermeklélektani alapon álló iskolára), amelyben a munka és a tanítás, mint pedagógiai formák, jogos szerephez jutnak. E formák művelő erejének felismeréséből következik, hogy egyik a másikat nem teszi fölöslegessé, és a két forma összekapcsolásában nem a »munka« jelenti az üdvösséget.« Mindez nem jelenti azt, mintha Riedel a cselekedtető oktatás ellensége volna; ő csak az elnevezést kárhóztatja, és a »munka« szónak a közhasználattól eltérő jelentést ad. *Csak azt az élmény- és tervszerű öntevékenységet tekinti munkának, melynek eredménye az alkotás gyönyörét kiváltó befejezett mű.* Riedel a lélektani és művelődésismereti alapokon nyugvó Kerschensztein-i munkaiskola-gondolatot meg-nemesíti, Gaudigról pedig úgy vélekedik, hogy a munkaiskola gondolatát

a szellemi munka hangsúlyozása által elhomályosította. Mi, akik Gaudig alapján állunk, a legnagyobb elismeréssel adózunk a kézimunkaoktatás igazi jelentőségének felismeréséért és egyenjogosításáért.

A IV. fejezet a növendék szemszögéből vizsgálja a pedagógust. A pedagógus jellemvonásai egyetlen szóban összegezhetők: *szeretet*.

Riedel művének előnyei: az összes kérdéseknek problémátörténeti alapon való tárgyalása, óriási irodalmi anyaga, mély nevelői lelkületből fakadó alapossága, és könnyen áttekinthető egységes szerkezete. *Vezérgondolata: a gyermektanulmányon alapuló didaktikai eljárás*. Hátránya: egészen újszerű terminológiája, ami nehézkessé teszi olvasását.

Aki a művelődés, nevelés, tanítás és tudományos pedagógia legidősebb problémáinak történeti, metodikai és didaktikai gyökeréig akar hatolni, annak Riedel könyvét ajánlhatjuk. (Szántó Lőrinc.)

Dr. Josef O. Vértés: Nervöse Kinder. Ein Handbuch für Eltern und Erzieher. Paderborn, 1934. 136. l.

Különösen a világháború után mind gyakoribb tünetté vált az ideges gyermek, aminek következtében a tudományos gondolkodás középpontjába került. Vértés maga a bibliográfiájában 236 erre vonatkozó munkát sorol fel. Munkájának célja a sokat vitatott kérdésben rendet teremteni és gyógy-pedagógiai rendszert belevinni.

1. Az első részben tisztázza a nervozitás és neurasthénia vitás problémáját, mely kifejezések használata az irodalomban a mai napig zürzavaros volt. A különböző szomatológiai (Romberg, Bead, Bunke, Kraepelin), pszichológiai (Bleuler, Dubois, Charcot, Raymond, Adler) és konstitúciós elméletek történetének rövid, kritikai ismertetése után, helyes érzéssel az utóbbihoz csatlakozik. A konstitúciós felfogás megalapítója tulajdonképpen Gilles de la Tourette, aki az idegességben szerzett és konstitúciós mozzanatokat különböztet meg. Az emberi egyéniséget alapjában a biopszichés konstitúció határozza meg, mely egyrésztől átörökölt genotípusos sajátosságokat, másrésztől a megtermékenyülés és születés után a környezet hatására kialakult paratípiás sajátosságokat tartalmaz. Ezzel megegyezően a szerző megkülönböztet velünk született endogén idegességet, azaz genotípiás idegességet (röviden nervozitást), és szerzett neurasthénit, ideggyengeséget (röviden neurasthénit). Munkájában a nervozitás és neurasthénia kifejezéseket használja, bár tisztában van azzal, hogy ezek az idegesség fogalmát nem meritik ki. Mindkettő törvénytzerűen együttjár egy meghatározott (érzékeny) fenotípussal (külsőleg megnyilvánuló jelenségtípussal). Pedagógiailag mindkét típusban jól felismerhető a tehetséges és tehetségtelen ideges gyermek, közepszerű nincs. — A gyermeki idegesség, melynek lefolyása lehet javuló, lehet lassan kifejlődő, de lehet stagnáló is, végső megfogalmazása: 1. a *genotípiás idegesség* fokozott izgulékonyságra és kimerülésre való alapképesség, aminek következtében — ez a pedagógiai diagnózis — a kötelezettségeknek nem tud eleget tenni, még a tehetség megléte esetén sem; 2. a *paratípiás ideggyengeséget* egyedül a kimerülés jellemzi, melynek elsődleges oka valamilyen érzelmi megterhelés, majd a